Ռաֆֆի

Դավիթ Բեկ

3 - ԺԳ

Ջեվու բերդի մեջ, հայոց թաղի մի անկյունում, ուղիղ ամրոցի պարսպի մոտ, կանգնած էր մի քարաշեն տուն: Այնտեղ իր միակ փոքրիկ որդու հետ բնակվում էր մի այրի կին: Նրա ամուսին այրը ուներ սեփական այգի, որի թթենիների պտուղներից արաղ էր քաշում, իսկ խաղողից գինի էր պատրաստում: Նա գինեվաճառ էր և նրա տունը ուրիշ ոչինչ չէր, եթե ոչ գինետուն: Ամուսնի մեռնելուց հետո նրա առևտուրը շարունակեց կինը: Նա հայտնի էր ամբողջ բերդի մեջ որպես լավ արաղ քաշող և նրա պատրաստած գինիները ամենաընտիրն էին իրանց տեսակի մեջ:

Այդ կինը կոչվում էր Սառա. նրա տարիքը անցել ին երեսունից, բայց տակավին թարմ էր մնացել և պահպանել էր իր երիտասարդության գեղեցկությունը: Սառան այն վարպետ կնիկներից մեկն էր, որ անդադար ընկնելուց և կանգնելուց հետո, նոր ճանաչում են կյանքը, որ գիտեն, թե այժմ ինչպես պետք է վարվել մարդիկների հետ: Նա իր հաճախորդների մեջ լավ ընտրողություն անել գիտեր. երբեք թույլ չէր տալիս, որ իր չհավանած գինի կամ արաղ գնողները իր տանը նստեին կամ այնտեղ խմեին, այլ պարտավոր էին առնել և դուրս տանել: Դրա համար բակի մեծ դռան մեջ բացված էր մի դռնակ, որտեղից նա հաճախորդների փողը և դատարկ ամանները ընդունում էր, և արաղով կամ գինիով լցնելով, ճանապարհ էր դնում:

Յատուկ Պոէմ

Երկրի սովորությունը արդարացնում էր Սառայի վարմունքը. Սառան կին էր, բավական գեղեցիկ կին, նրա տղամարդը մեռած էր և իր տանը օտար մարդիկ ընդունելը անպատշաճ էր նրա համար: Իսկ այդ գիշեր, ընդհակառակն, նրա տան ստորերկրյա մառանում, ուր դրած էին գինում կարասները, ճրագ էր վառվում: Չինգ հոգի նստած էին այնտեղ, խմում էին: Նրանց առջև դրած էր հաց, և տաք խորովածը ինքը Սառան շամփուրներով ներս էր բերում և բաժանում էր ընթրողներին: Արդյոք նրա ծառաները տանը չէի՞ն, թե տանտիրուհին ցանկանում էր, որ իր հյուրերին ոչ ոք չտեսնե, և այդ պատճառով ինքն էր հանձն առել ծռայությունը,— հայտնի չէ: Միայն նա մի առանձին հարգանքով էր վերաբերվում դեպի իր հյուրերը, որոնց թե դեմքերը և թե հագուստը բավական կասկածավոր արտահայտություն ունեին:

Կես-գիշերից անցավ,— ասաց հյուրերից մեկը. դեռ ոչինչ ձայն չկա:

Եթե մի ձայն լիներ, իմ շունը առաջինը կլիներ, որ խաբարը մեզ կտար,— պատասխանեց տանտիկինը:— Դուք ձեր քեֆին կացեք, ես իսկույն կբաց անեմ, երբ դռան թխկոցը կլսեմ:

Նա դուրս գնաց: Երևում էր, այդ մարդիկը անհամբերությամբ սպասում էին ուրիշներին, որոնց ուշանալը նրանց անհանգստություն էր պատճառում: Մեկը ասաց.

Չի լինի թե մի վտանգի պատահած լինեն:

Նրանց եթե ջրաղացի տակն էլ գցես, ողջ կդուրս գան,— պատասխանեց մյուսը:

Ապա ինչո՞ւ այդքան ուշացան:

Ո՞վ է իմանում, կարելի է մի արգելք պատահած լինի:

Նրանք սկսեցին դարձյալ խմել, հանգստանալով այն մտքով, թե իրանց սպասած մարդիկը եթե ջրաղացի տակն էլ ընկնելու լինեն, ողջ կդուրս գան:

Իսկ Սառան դուրս գալով մառանից, որտեղ նստած էին հյուրերը, քարյա սանդուղքներով բարձրացավ և մտավ մի սենյակ, որ կացուցանում էր նրա

քնարանը: Այստեղ պառկած էր նրա միակ զավակը՝ փոքրիկ Պետրոսը: Բարակ վերմակը ծածկում էր նրա երեսը. մայրը հետ քաշեց, որ շնչառությունը ազատ լինի: Սենյակի տաքությունից նա քրտնել էր, և կաթիլները մանրիկ ցողի նման պատել էին նրա շուշանի գույն ճակատը և շառագունած, վարդագույն թշերը: Մայրը խոնարհվեցավ, համբուրեց նրան, այնքան զգուշությամբ, որ երեխան ոչինչ չզգաց: Հետո նստեց անկողնի մոտ և խորին տխրությամբ նայում էր նրա երեսին: Շուտով խեղճ կնոջ աչքերը լցվեցան արտասուքով. սկսեց խուլ կերպով լաց լինել: Այդ կինը, որ հազարավորներին սեր էր ծախել և ոչ մեկին չէր սիրել,— սիրում էր իր զավակին, այն ջերմ և բնական սիրով, որ տված է մայրերին միայն: Բայց ինչո՞ւ էր լաց լինում նա:

Բերդի մեջ բնակվում էին հիսունի չափ հայ ընտանիքներ. երբ լուր տարածվեցավ, թե Դավիթ բեկի զորքերը պիտի պաշարեն բերդը, հայերը կամեցան դուրս գալ այնտեղից: Ասլամազ-Կուլի խանը, բերդի տերը, արգելեց, ասելով. «Ձեզ պետք է պահեմ իմ ձեռքիս մեջ, եթե ձեր հավատակիցները կպաշարեն իմ բերդը, այն ժամանակ ձեր գլուխները ռումբերի փոխարեն թնդանոթների մեջ կդնեմ և կնետեմ դեպի թշնամու բանակը»: Պարսիկը պահել էր նրանց որպես պատանդ, եթե թշնամին նեղեր, պետք է նրանց վրա թափեր իր վրեժխնդրության թույնը: Այդ պատճառով բոլորը մեծ երկյուղով սպասում էին իրանց սարսափելի վախճանին: Այդ բոլորից հետո շատ հասկանալի էր, թե ինչու էր լաց լինում Սառան: Գուցե իր զավակն ևս այն բազմաթիվ երեխաներից մեկը կլիներ, որ պիտի մորթվեին բերդի փողոցների մեջ:

Նրան իր հոգեկան տխրությունից դուրս բերեց դռան ձայնը, որ հազիվ լսելի կերպով բախեցին: Նա վազեց դեպի դուռը և իսկույն բաց արեց: Ներս մտան չորս հոգի: Սառան նրանց տարավ մառանը, ուր նստած էին առաջին հյուրերը: Նորեկներից մեկը կուզ սափրիչն էր իր կրկնակի սապատներով, մյուսը նրա գեղեցկադեմ աշակերտն էր, երրորդը հսկայատիպ հյուսն էր, իսկ չորրորդը՝ այն անծանոթ տղամարդը, որ բերդի դրսում միացավ նրանց հետ և իրան խանի ֆարրաշ էր կոչում:

Առաջինները, տեսնելով նորեկներին, սկզբում շփոթվեցան, խռովության մեջ ընկան: Բայց երբ սափրիչը մոտենալով ասաց. «Ողջույն ձեզ», բոլորը

ուրախությամբ շրջապատեցին և սկսեցին համբուրել նրա աջը, բացականչելով.

Աստված է վկա, տեր հայր, դժոխքի սատանան էլ չէր կարող ճանաչել ձեզ, եթե դուք ինքներդ ձեզ չմատնեիք:

Սափրիչը հալիճորցի տեր Ավետիքն էր, Դավիթ բեկի ամենաքաջ զորապետներից մեկը:

Նստեցեք, տեր հայր, ասեցին նրան,— խորովածը դեռ չէ սառել, ձեր բաժինը պահել ենք:

Օրհնյալ լինիք, որդիք,— պատասխանեց քահանան,— կնստեմ, իհարկե, կնստեմ: Թող առաջ այդ բաները վրայիցս արձակեմ, հետո կնստեմ: Եվ նա սկսեց արձակել սափրիչի բոլոր պարագայքը, որ իր վրա կրած ուներ, սկսեց քանդել թե կուրծքի և թե մեջքի սապատները, որ արհեստական կերպով կազմել էր:

Այդ միջոցին առաջիններից մեկը մոտեցավ սափրիչի գեղեցկադեմ աշակերտին, որը մի կողմում կանգնած էր, տեսնելու համար, արդյոք իրան կճանաչե՞ն, թե՞ ոչ:

Ա՛խ, Խորեն հայր սուրբ,— գոչեց նա ծիծաղելով. ճշմարիտ, ես քեզ ճանաչել չէի կարող, եթե պարանոցիդ վրայի սպին չտեսնեի:

Խորեն հայր սուրբը Տաթևի երիտասարդ աբեղաներից մեկն էր: Նրան առաջին անգամ մենք տեսանք շիրվանաձորցի բեռնակրի հագուստով, երբ վիճակից հավաքած «հոգևոր պտուղի» անունով ռազմամթերք էր տեղափոխում վանքը: Այժմ սափրիչի աշակերտի հագուստի մեջ բոլորովին անճանաչելի էր դարձել:

Նորեկների երրորդ ընկերը՝ հյուսնը, իսկույն ճանաչվեցավ. նրա հսկայատիպ կազմվածքը, դեմքի խոշոր գծագրությունը ոչ մի կեղևի տակ ծածկվել չէին կարող. ով որ մի անգամ տեսել էր նրան, մյուս անգամ տեսնելիս կարող էր ճանաչել: Դա Ստեփաննոս Շահումյանն էր, Դավիթ բեկի սիրելին:

Յատուկ Պոէմ

Իշխան,— ասաց նրան առաջիններից մեկը. քո այդ սղոցները, ուրագները հազիվ թե կարող են քեզ բանվոր մարդու տեղ դնել:

Իհարկե, նրանց մոտ, որոնք ինձ ճանաչում են,— պատասխանեց իշխանը, ցած դնելով իր խուրջինը, որ լցված էր ատաղձագործի գործիքներով:

Չորրորդը, որ իրան բերդի տեր խանի ֆարրաշ էր կոչում, հալիձորցի Մելիք-Փարսադանի որդի Բալի գորավարն էր, մի չափազանց հնարագետ և ճարպիկ երիտասարդ, որ սատանայի նման ամեն կերպարանքի մեջ կարող էր մտնել:

Մառանի մեջ գտնվող առաջին հյուրերը տեղացի հայերիցն էին, որոնցից մեկը բերդաբնակ հայոց տանուտերն էր:

Երբ բոլորը նստեցին, ներս մտավ Սառան, բերելով իր հետ մի մեծ լագան և իբրիղի մեջ սառը ջուր, որ նոր եկած ճանապարհորդները լվացվեն, կազդուրվեն և սկսեն ընթրիք ուտել: Նրա երեսը ծածկող սպիտակ քողի միջից երևում էին գեղեցիկ աչքերը և հոնքերը միայն: Այդքանը ևս բավական ազդու նմուշ էր նրա դեմքի հրապուրանքը արտահայտելու համար:

Ընթրիքից հետո տեր Ավետիքը դարձավ դեպի առաջինները, հարցնելով.

Հիմա պատմեցեք, թե գործերը ի՞նչ դրության մեջ են:

Տանուտերը պատասխանեց, որ բերդի բոլոր նշանավոր դիրքերը ամրացրած են. տեղային մահմեդականները զինված են, մինչև վերջին շունչը պիտի պաշտպանվեն. թշնամին թնդանոթներ ունի, բայց Բեկի զորքերը չունեն, այդ պատճառով բերդը գրավելը շատ դժվար պիտի լինի, եթե ներսից չմատնվի:

Մենք նրանց թնդանոթները հենց իրանց դեմ կգործածենք,— ասաց տեր Ավետիքը մի այնպիսի վստահությամբ, որ նրան միայն հատուկ էր:— Դու ա՛յն ասա, այստեղի հայերը կարո՞ղ են փոքր ի շատե օգնել մեզ:

Կարող էին, եթե զենք ունենային, ասաց տանուտերը. բայց այն րոպեից, որ խանը լսեց Բեկի արշավանքը դեպի իր բերդը, բոլոր հայերի զենքերը խլեց: Այդ

բավական չէ, նա սպառնացավ ամենին կոտորել, երբ Բեկը կպաշարե իր բերդը: Եվ այդ կկատարե նա, այսօր ամեն տեղ խոսվում էր, թե խանը պատգամավոր կուղարկե Բեկի մոտ, հայտնելու, եթե չհեռանա իր բերդից, նրա միջի հայերին կկոտորե:

Դա խիստ հիմար մտածություն է,— մեջ մտավ Ստեփաննոս Շահումյանը. եթե տասն այդքան հայեր կոտորվեին, Բեկը դարձյալ ոչնչի տեղ կդներ և կհարձակվեր բերդի վրա: Նրա համար ոչինչ նշանակություն չունի՝ կորցնել մի հիսուն ընտանիքի կյանքը, երբ դրանով կարող էր ազատել շատերին: Բայց ես հավատացած եմ, որ ոչ մեկին վնաս չի հասնի, եթե մենք գործը խոհեմ կերպով կտանենք...

Այդ խոսակցության միջոցին ոչ ոք չտեսավ, որ Խորեն հայր սուրբը աննկատելի կերպով դուրս եկավ ստորերկրյա մառանից, որի դռանը Սառան, խավարի մեջ կանգնած, սպասում էր: Մանկահասակ կինը բռնեց նրա ձեռքից և տարավ իր քնարանը: Այստեղ պառկած էր նրա զավակը՝ փոքրիկ Պետրոսը: Աբեղան առանց մոր վրա մի առանձին ուշադրություն դարձնելու, վեր առեց ճրագը, լռությամբ մոտեցավ քնած մանուկին և խորին զգացմունքով սկսեց նայել նրա վրա: Երիտասարդ վանականի սիրտը բաբախում էր, նրա ամուր ծնկները դողդողում էին, և փոքր էր մնում, որ ճրագը նրա ձեռքից պիտի վայր ընկներ, գեղեցիկ երեխային տեսնելու ժամանակ: Այդ միջոցին երեխան իր փոքրիկ թաթիկը բարձրացնելով, շարժեց երեսի վրա, կարծես թե, այնտեղից մի ճանճ էր քշում: Այդ գործողությունը այնքան սրտաշարժ էր, որ աբեղան այլևս իրան պահել չկարողացավ, խոնարհվեցավ քնած երեխայի վրա, և բռնելով նրա թաթիկը, սեղմեց իր շրթունքին: «Որքա՛ն նման է...», այդ միտքը անցավ նրա վրդովմունքով լի սրտից:

Երեխայի մայրը անշարժ կանգնած էր հեռու, որպես մի քարացած արձան: Նրա գունատված, անհանգիստ դեմքը կրում էր իր վրա ամոթի և խղճահարության բոլոր նշանները: Երբ աբեղան, ճրագը մի կողմ դնելով, նստեց փոքրիկ մանուկի անկողնի մոտ, երեխայի մայրը արտասուքը աչքերում մոտեցավ, և չոքելով աբեղայի առջև, նրա աջն բռնեց իր սառն ափի մեջ, ասաց դողդոջուն ձայնով.

Դու ինձ հետ չես խոսում, երևում է, դեռ չես ներել ինձ, դեռ առաջվա նման բարկացած ես ինձ վրա: Խորեն, նայիր, ով է խոսում քեզ հետ,— այն կինը, որին մի ժամանակ սիրում էիր դու, որին հետո ատեցիր: Քո առջև չոքած է նա, այն թշվառը, որ նույնպես սիրում էր քեզ, երբ մի մաքուր և անարատ աղջիկ էր: Քո առջև չոքած է նա, որպես մի հանցավոր, որ ոչինչով չէ կարող քավել իր մեղքը, եթե դու չներես նրան: Խորեն, ես դավաճանեցի քեզ, ես ձգեցի քեզ և իմ սերը տվեցի օտարին, որը հետո իմ անբախտ ամուսինը դարձավ: Այո՛, անբախտ, որովհետև ես նրան գերեզման ուղարկեցի, որ ավելի ազատ լինեմ, որ ավելի անարգել կերպով կարողանամ մի տղամարդի գրկից մյուսի գիրկը ընկնել: Ես հասա իմ նպատակին: Ինձ այնուհետև ոչինչ չէր արգելում, ոչ ամոթը, ոչ ամուսինը և ոչ էլ հասարակաց կարծիքը: Անառակությունը իմ մեջ այն աստիճան գորացել էր, որ ոչինչ զսպել չէր կարող ինձ: Աղի ջուր խմող մարդու նման, որքան խմում էի, այնքան ավելի սաստկանում էր ծարավս: Ես ընկա, օրըստօրե ընկա, որքան կարող էր ընկնել մի թեթևամիտ, հիմար կին: Ես այժմ անարժան եմ քեզ. իմ հպավորությունն անգամ կարող է պղծել քեզ: Ես ամենևին չեմ պահանջում վերադարձնել ինձ այն քնքուշ սերը, որը ես գնահատել չկարողացա, որը ես ոտքի տակ տվեցի: Ես միայն քեզանից ներումն եմ խնդրում: Դու պետք է ներես ինձ, Խորեն, որպես մի կնոջ, որին մի ժամանակ սիրել ես: Դու պետք է ներես ինձ, որպես աշակերտ մեր տեր Հիսուս Քրիստոսի, որ ներում էր աշխարհից արհամարհված անպատիվ կնիկներին, որոնք նրա ոտները թրջում էին իրանց արտասուքով և սրբում էին իրանց գլխի մազերով: Ես նրանցից մեկն եմ: Ների՛ր ինձ: Եթե ես կորցրել եմ քեզ մոտ ամեն ինչ, որով կարող էի գրավել քո ուշադրությունը, գոնե այդ երեխայի համար, որ մեր երկուսի սիրո պտուղն է. ներիր ինձ:

Մինչ թշվառ կինը թափում էր աբեղայի առջև իր սրտի դառն ցավերը, նա գտնվում էր մի տեսակ տենդային խռովության մեջ, որ նրան մոռանալ էր տվել սիրած կնոջ ներկան և հիշեցնում էր միայն բախտավոր անցյալը: Նա, կարծես, դարձյալ զգում էր նույն անմեղ և անարատ աղջկա հպավորությունը, զգում էր նրա ջերմ շնչառության հրեշտակային սոսափյունը, որ մի ժամանակ լցնում էր իր հոգին անհուն բերկրությամբ: Կարծես, լսում էր բաբախման ձայնը նույն կուսական սրտի, որի մեջ իր սերը մի ժամանակ այնքան ընդարձակ տեղ ուներ բռնած: Նա, նստեցնելով իր մոտ չոքած կնոջը, և նրա դողդոջուն ձեռքը առնելով

իր բռան մեջ, ասաց խորին զգացմունքով.

Իզուր ես կարծում, Սառա, որ դու այնքան հանցավոր ես իմ առջև, որ հարկավոր լիներ քեզ ներողություն խնդրել: Դու ոչնչով մեղավոր չես: Եթե դու ընկար, մեղավորը ես եմ, որովհետև իմ մեջ չկար այնքան ուժ և սրտի զորություն, որ կարողանայի պահպանել քեզ անկումից: Դու մի որբ, անփորձ աղջիկ էիր, զուրկ հոր և մոր խնամակալությունից: Ես, որ պիտի նեցուկ լինեի և պահպանեի քեզ անկումից, թողեցի քեզ բախտի կամքին: Ես, որ պիտի առաջնորդեի քեզ կյանքի ուղիղ ճանապարհի վրա, անհոգ գտնվեցա և իմ անհոգությունով թույլ տվեցի քեզ ընկնել մոլորությունների մեջ: Քո գեղեցկությունը բավական ազդու գրավական էր քո բոլոր մոլորությունների, իսկ ես այնքան անշնորհք գտնվեցա, որ չկարողացա նախատեսել այդ: Ես զգացի իմ սխալը այն ժամանակ, երբ արդեն ուշ էր, երբ դու այլևս ինձ չէիր պատկանում... Բայց ինչո՞ւ եմ սխալմունք կոչում, դա մի անիրավություն էր իմ կողմից, մի աններելի հանցանք էր, որը ես քավելու համար մտա վանքը: Կարծում էի այնտեղ սրտի խաղաղություն և հոգու անդորրություն կգտնեմ: Կարծում էի այնտեղ երկնքի սերը մոռանալ կտա ինձ կնոջ սերը: Բայց իզուր... Այնտեղ ավելի բորբոքվեցան սրտիս մարած կայծերը. այնտեղ ավելի սկսեց տանջել ինձ կորած սերը: Ամեն անգամ, երբ ծունկ իջած աստվածամոր պատկերի առջև, աչքերս դեպի վեր դարձնելով, աղոթում էի, նույն րոպեում քո գեղեցիկ պատկերն էր աչքերիս առջև երևան գալիս.. Ամեն անգամ, երբ կամենում էի սաղմոսներ երգել, քո երգն էր թռչում իմ բերանից... Վանքը չկարողացավ բուժել վիրավորված սրտի վերքերը. վանքը չկարողացավ տալ ինձ այն, որ խլված էր ինձանից...

Որոնում էի մի հոգեկան և մտավոր պարապմունք,— շարունակեց նա,— որ գրավեր իմ մտածությունները, որ միանգամայն մոռանալ տար քեզ, բայց վանքի դատարկության մեջ ոչինչ չէի գտնում: Երբ սկսվեցավ մեր հայրենիքի ազատության գործը, ես հոգով ու մարմնով նվիրվեցա նրան: Նրա մեջ գտնում էի և իմ փրկությունը, որովհետև այդ գործը զբաղեցնում էր ինձ, քեզ վրա մտածելու ժամանակ չէր տալիս: Իսկ երբ ձեռնարկվեցավ այդ բերդի պաշարմանը, երբ իմացա, թե ինչ վտանգ է սպառնում այստեղի բնիկներին,— ես կրկին մտաբերեցի քեզ, Սառա, մտաբերեցի իմ զավակին և աճապարեցի օգնության հասնել:

Վերջին խոսքերի միջոցին Սառան ընկավ աբեղայի կուրծքի վրա, և իր գլուխը թաքցնելով նրա գրկի մեջ, սկսեց լաց լինել: Արտասուքի միջից լսելի էին լինում այս խոսքերը. «Նա դեռ չէ մոռացել անառակին... նա չէ զզվում, չէ ատում նրան... ա'խ, ես բախտավոր եմ, շատ բախտավոր...»:

Երանի՛ թե ատել կարողանայի, Սառա, երանի՛ թե զզվել կարողանայի... ասաց աբեղան ցավալի ձայնով:— Երանի՛ թե դու մի մեծ վատություն արած լինեիր ինձ, որով պատճառ տայիր քեզ ատելու, որ մոռանայի, հավիտյան մոռանայի քեզ: Բայց դու այդ չարեցիր, և եթե դու ընկար վատության մեջ, ես եղա առաջին գլորողը... դու մեղավոր չես...

Սառան գրկեց նրան, և գեղեցիկ կնոջ ջերմ շրթունքը սեղմվեցավ աբեղայի երեսի վրա: Նա, որպես մի կախարդող հպավորությունից խորշելով, բացագանչեց.

Սառա, մի՛ համբուրիր ինձ, հայհոյիր, նախատիր ինձ: Սառա, անոծքներ թափիր իմ գլխին, որ ես բարկանամ, որ ես կարողություն ստանամ քեզ չսիրելու: Այդ եմ ցանկանում ես և այդ կհանգստացնե ինձ: Տո՛ւր ինձ մի պատճառ քեզ ատելու,— դրա մեջն է իմ բախտավորությունը...

Ինչո՞ւ,— հարցրեց Սառան:

Իմ մեջ դեռ մնացել է կամքի և սրտի նույն թուլությունը, որ ունեի առաջ,— պատասխանեց աբեղան վրդովված կերպով:— Ես այնքան ուժ չունեմ, որ թողնեմ վանքը և քո գրկում հանգստություն ու ապաստան գտնեմ: Ես մի թշվառ արարած եմ, զուրկ մարդկային բոլոր իրավունքներից...

Ես այդ զոհողությունը քեզանից չեմ պահանջում, Խորեն, և իրավունք էլ չունեմ պահանջելու: Դու միայն սիրիր ինձ, Խորեն, քո առաջին սիրո մի նշույլ անգամ բավական է, որ սրբե և մաքրե իմ կեղտերը... Քո սերը միայն կարող է ուղղել ինձ, կանգնեցնել հաստատ ճանապարհի վրա: Կորցնելով քո սերը, ես ավելի հոժարությամբ նետվեցա բարոյական ցեխի մեջ, որպես մի թշվառական, որ պատահած անբախտությունից հետո, սրտի վշտերը մոռանալու համար, անձնատուր է լինում արբեցության, և օրըստօրե ավելի ու ավելի թունավորում է իր մարմինը և հոգին: Խորեն, սիրիր ինձ, և այդ կփրկե ինձ...

Կսիրեմ... պատասխանեց աբեղան և նրա խոսքը ընդհատվեցավ, որովհետև այդ միջոցին դրսից լսելի եղավ տեր Ավետիքի ձայնը, որ կոչում էր նրան:

Նրա ընկերները, վերջացնելով իրանց խորհուրդը, կանգնած էին բակում: Աբեղան միացավ նրանց հետ, և դուրս գալով Սառայի տնից, անհետացան բերդի մթին փողոցների մեջ: